

והפעם בפינתנו: ריאיון עם פרופ' זיוה שמיר

פרופסור אמריטה לספרות עברית באוניברסיטת תל אביב. בין תפקידיה הציבוריים הייתה יו"ר ועדת מקצוע הספרות ובחינות הבגרות בספרות במשרד החינוך. באוניברסיטת תל אביב שימשה כראש בית הספר למדעי היהדות וכראש מכון כץ לחקר הספרות. פרסים: פרס סדן לחקר הספרות (1971), פרס קיפניס לחקר ספרות הילדים (1986), פרס ישראל אפרת (2001), פרס עקביהו לחקר השירה העברית (2005) ופרס ראש הממשלה לסופרים עבריים ע"ש לוי אשכול ז"ל (2018).

מאת עמית וולין יא5

איך היית מתארת את עצמך כתלמידה? למדתי ב"אהל-שם" בשנים 1960-1964, לאחר שחזרתי ארצה עם משפחתי משהות בארצות הברית. כשהגעתי לגימנסיה, ערב תחילת שנת הלימודים, התברר לאמי שאין מקום לתלמיד נוסף בשכבה ט'. ארצי, המנהל, הציע שאלמד עוד שנה בכיתה ח'. הזדעזעתי מהרעיון ופניתי לד"ר אברהם מרגליות, שאשתו הייתה בת דודה של אבי, אך גם הוא לא היה יכול לעזור לי להתקבל. הלכנו למחלקת החינוך ברחוב שדרות הילד, דיברנו עם מפקח ששמו מרכוס, והוא קרא את מכתבי והחליט לכתוב מכתב לארצי. בסופו של דבר למדנו שנה אחת בגימנסיה הישנה ליד גן המלך דוד, ואחר כך עברנו למבנה החדש בשיכון ותיקים.

איך את זוכרת את בית הספר? מה החוויות שאת זוכרת מ"אהל-שם"?

ימי "אהל-שם" לא היו חגיגה מתמשכת. זכורות לי ארבע שנים של התמודדות בלתי פוסקת עם מורים קפדנים, עם בחינות ליד

הלוח לפני השיעור, עם בחינות פתע, ולא פעם השמיעו המורים עלבונות קשים באוזני תלמידיהם. אינני מתגעגעת לימי "אהל-שם", אך גם אינני מביטה אחורה בזעם. כל מי שסיים את הגימנסיה הלא קלה הזאת יצא ממנה "איש ספר", שיודע לנסח מסמך כהלכה ולהביע את דבריו בעל-פה בלשון יפה ותקנית. מורינו כנראה ידעו להרביץ בנו תורה, כלומר ללמד ולחנך אותנו כראוי גם אם לא תמיד נהגו בנו בחיבה או בכבוד.

האם היה איש צוות שהותיר בך חותם משמעותי?

המורים היו קשוחים. המורה לאנגלית, ספרדי, הקפיד להתנהל במשמעת צבאית, ומי שהפר כלל כלשהו נזרק מהכיתה ונשלח להירשם במזכירות. הגברת ליפשיץ, מזכירת בית הספר, הייתה נחמדה, אבל מוטב היה לא לראות את פניה, כי פגישה אֶתה נסתיימה ב"הרשמה", וחמש "הרשמות" חייבו את התלמיד להביא את הוריו לפגישה עם מנהל בית הספר. אציין לטובה במיוחד את שיעוריו הרציניים והבהירים של המורה למתמטיקה ולגיאומטריה, חיים אבירי, שחיבר ספרים שנלמדו בכל הגימנסיות בארץ, ואת המורה לצרפתית, גב' קלרה לניאדו, שלימדה אותנו שפה חדשה ולא קלה בקפדנות ובמאור פנים גם יחד.

האם יש חברים מהתיכון שמלווים אותך עד היום?

היום אני נפגשת עם חבריי למחזור בפגישות חודשיות המתנהלות בדרך כלל במלון "מנדרין" על חוף הים. דליה, רעייתו של צביקה ניר בן-מחזורי (שעומד כיום בראש אגודת הסופרים), אומרת שאלה הן פגישות של טיפול פוסט-טראומטי.

את עבודת הדוקטור שלה כתבה זיוה שמיר על העשור הראשון ביצירתו של ח"נ ביאליק מתוך רצון לחקור את שירתו של המשורר הלאומי מנקודת מבט אובייקטיבית ואקדמית ככל האפשר. ב-1986 ראה אור ספרה הראשון, "הצרצר משורר הגלות: לחקר היסוד העממי בשירת ביאליק" (בהוצאת פפירוס). בשנים שלאחר מכן כתבה ספרים נוספים וערכה אסופות מאמרים שעסקו בפנים השונים של יצירת ביאליק: "שירים

ופזמונות גם לילדים: לחקר שירת ביאליק לילדים ולנוער" (1986); "השירה מאין תימצא: 'ארס-פואטיקה' ביצירת ביאליק" (1987); "מה זאת אהבה: צוהר לעולם הדעות האישי של ח"נ ביאליק" (1991); "באין עלילה: סיפורי ביאליק במעגלותיהם" (1998); "לנתיבה הנעלם" (2000); "לפי הטף: על מעשיותיו המחורזות לילדים של ח"נ ביאליק" (2012). בספרה "צפרירים: ביאליק נגד הרצל והצעירים" (2013) מראה שמיר כיצד המשורר הלאומי משלב בין עולם המסורת היהודית לבין התרבות המערבית באמצעות פרדיגמת הצפרירים, בניגוד להרצל ולברדיצ'בסקי, ה"מתבוללים", שהאמינו כי היהודים יצליחו להשתנות בן-לילה ויהפכו את עורם ל"אנשים מערביים", ולכן גם יצירותיהם מלאות במוטיבים מתרבות המערב, ולא מארון הספרים היהודי שאת עולמו תפסו כצר. שמיר מעידה על המהפך התפיסתי שעבר ביאליק בחייו כאשר לעג בתחילה לפנטזיות של הרצל על עלייה לארץ ישראל, אך בסוף ימיו גילה כי העלייה הכרחית לנוכח האנטישמיות הגואה. מסיבה זו תמך ביאליק באחד העם שהמליץ לפסוח על דור המדבר ולהכשיר את לבותיהם של בני הדור הצעיר כדי שיוכלו לבנות ולהיבנות בארץ ישראל כשהם בשלים לכך.

פרופ' שמיר הקדישה מאמץ מחקרי ניכר במשורר נתן אלתרמן, ובכל אחד מספריה עליו הציגה פן אחר ביצירתו. הספרים הם: "עוד חוזר הניגון" דף נחיתה מאת smooove - דיוור אלקטרוני זם" (1989); "על עת ועל אתר - פואטיקה ופוליטיקה ביצירת אלתרמן" (1999); "תיבת הזמרה החוזרת - על שירי הילדים של נתן אלתרמן" (2005); "הלך ומלך - אלתרמן: בוהמיין ומשורר לאומי" (2008). יוצרים מרכזיים אחרים שהיא חקרה הם יונתן רטוש, ש"י עגנון ורחל. על רטוש פרסמה את הספר "להתחיל מאָלף: שירת רטוש - מקוריות ומקורותיה" (1993). על יצירתו של ש"י עגנון פרסמה את הספר "ש"י עולמות: ריבוי פנים ביצירת עגנון" (2010). על יצירתה של רחל פרסמה את ספרה "רקפת: ענווה וגאווה בשירת רחל" (2012). בשנים האחרונות מפרסמת שמיר ספר מחקר בכל שנה, ולפעמים אף שניים בשנה. ספרה האחרון עד כה הוא "ורד לאמיליה - שיקספיר וידידתו היהודייה" (2018).

נוסף לספרים שכתבה, תרגמה שמיר שירים מאנגלית ומצרפתית (בודלר ואחרים), שפורסמו בעיתונים ובספרה "המיית

הים" (2008), וערכה במרוצת השנים כעשרים וחמישה ספרי מחקר, בהם "במבואי עיר ההריגה: מבחר מאמרים על שירו של ביאליק", עם עוזי שביט (1994); "מבעד לפשטות: על 'סיפור פשוט' של ש"י עגנון בראי הביקורת", שאותו ערכה בשיתוף עם דן לאור ועוזי שביט (1996); "עיונים ביצירת י"ל גורדון" (1998) ועוד. היא פרסמה כמאה ושלושים מאמרים העוסקים בנושאי שירה, פרוזה וספרות בכתבי עת, בעיתונות היומית וכפרקים בספרי מחקר. בנוסף פרסמה מאמרי דעה שבהם הציגה בתוקף את עמדותיה בנושאי חינוך ותרבות.

.....

חזרה לעמוד הראשי